

УДК 658.14.17

Маршук Л.М.
аспірант

Хмельницького національного університету

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ РЕСУРСНО-ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито особливості процесу оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу підприємств промисловості у цілісному організаційно-економічному механізмі формування та використання потенціалу. Проведено аналіз науково-методичних підходів до оцінювання рівня потенціалу підприємств промисловості. Систематизовано принципи, за якими проводиться оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу суб'єкта господарювання. На основі проведеного дослідження виокремлено класифікацію методів та способів оцінки можливостей підприємств промисловості. Визначено, що найоптимальнішим критерієм оцінки потенціалу підприємств є їх ринкова вартість.

Ключові слова: оцінювання потенціалу, теоретичні підходи до оцінки, методи, ресурсно-фінансовий потенціал, підприємства промисловості.

Маршук Л.Н. НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УРОВНЯ РЕСУРСНО-ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Раскрыты особенности процесса оценки ресурсно-финансового потенциала предприятий промышленности в целом организационно-экономическом механизме формирования и использования потенциала. Проведен анализ научно-методических подходов к оценке уровня потенциала предприятий промышленности. Систематизированы принципы, по которым проводится оценка ресурсно-финансового потенциала предприятия. На основе проведенного исследования выделена классификация методов и способов оценки возможностей предприятий промышленности. Определено, что оптимальным критерием оценки потенциала предприятий является их рыночная стоимость.

Ключевые слова: оценка потенциала, теоретические подходы к оценке, методы, ресурсно-финансовый потенциал, предприятия промышленности.

Marshuk L.M. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES IN ESTIMATION OF THE LEVEL OF RESOURCE-FINANCIAL POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

The peculiarities of the process of assessing the resource and financial potential of industrial enterprises in the integral organizational and economic mechanism of formation and use of potential are revealed. The analysis of scientific and methodological approaches to the assessment of the potential level of industrial enterprises is carried out. The principles on which the estimation of the resource and financial potential of the subject of economic activity is carried out are systematized. On the basis of the conducted research, the classification of methods and ways of assessing the capabilities of industrial enterprises are distinguished. It is determined that the most optimal criterion for assessing the potential of enterprises is their market value.

Keywords: potential assessment, theoretical approaches to evaluation, methods, resource and financial potential, industrial enterprises.

Постановка проблеми. Кожне підприємство може формувати та використовувати власний ресурсно-фінансовий потенціал по-різному. Для отримання необхідного рівня результативності від управління потенціалом господарюючому суб'єкту потрібно володіти достовірними інформаційними даними стосовно поточного та потенційного рівнів можливостей підприємства для ефективного оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу. Це дасть змогу управлінському персоналу приймати коригуючі рішення, отримувати результати від поставлених цілей, обирати оптимальні рішення в напрямі власного стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування і використання потенціалу підприємства, аналізу й оцінки його рівня досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед них: В.В. Григор'єв, Л.Є. Довгань, О.Ф. Балацький, Н.В. Краснокутська, В.М. Нижник, Є.В. Ляпін, І.П. Отенко, О. І. Маслак, В.В. Микитенко, О.І. Олексюк, О.С. Федонін, І. Ансофф, О.М. Алімов, М. Портер, М. Мескон та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Несталість умов функціонування більшості підприємств, наявність значних проблем, нестача фінансових ресурсів формують актуальність та значимість пошуку новітніх підходів до підвищення ефективності господарювання. Оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму

формування і використання ресурсно-фінансового потенціалу є обов'язковим складником менеджменту кожного господарюючого суб'єкта.

Мета статті полягає в аналізі основних складників процесу оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу підприємств промисловості у цілісному організаційно-економічному механізмі формування та використання потенціалу та обґрунтуванні науково-методичних підходів до даного процесу з урахуванням особливостей функціонування ринкової економіки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожний суб'єкт господарювання, намагаючись підвищити рівень прибутковості та поліпшити конкурентні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту продукції, повинен упровадити дієвий механізм формування та використання ресурсних та фінансових можливостей, що забезпечить йому виконання поставлених стратегічних цілей. Оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу машинобудівного підприємства у цілісному організаційно-економічному механізмі формування та використання потенціалу займає вагомe місце. Оцінювання розпочинається з виокремлення суб'єктів та об'єктів, принципів та критеріїв, на основі яких здійснюватимуться оцінка, відбір та моніторинг показників рівня використання ресурсного та фінансового потенціалів.

Оцінка потенціалу підприємства визначає його якісні та кількісні характеристики на базі показни-

ків, що враховують не тільки фактичну динаміку, а й теоретичні передумови. Оцінка вартості потенціалу виконується з урахуванням доходу підприємства від усіх видів діяльності на основі наукових підходів і принципів, що визначають теоретичний інструментарій. Метою оцінки вартості потенціалу підприємства є реалізація проектів інвестування, кредитування, продажу майна та майнових прав, страхування, оренди, лізингу, реструктуризації, а також розроблення стратегії розвитку підприємства. Залежно від того, наскільки об'єктивно визначено вартість потенціалу, залежить реалізація економічних інтересів підприємства заради створення прибутку в ринкових умовах. Наукові підходи та принципи оцінки вартості потенціалу підприємства не суперечать один одному, а доповнюють і розширюють теоретичний і методичний інструментарій оцінної діяльності. Система оцінки вартості потенціалу підприємства ґрунтується на використанні законодавчих норм національного і міжнародного рівнів. За умов глобалізації світової економіки виникає необхідність адаптації національної правової бази до нормативних вимог міжнародного законодавства [1, с. 117-118].

Важливим елементом системи оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу є обраний підхід до оцінки. Існують такі основні підходи: ресурсний, функціональний (структурний), цільовий, синергетичний, бенчмаркінговий. Ресурсний підхід передбачає порівняння одержаних результатів від використання певного елемента ресурсного потенціалу до витрат відповідного елемента. Функціональний (структурний) підхід являє собою систему методів і методичних прийомів, орієнтованих на визначення раціональної структури ресурсного потенціалу підприємства за обраними функціональними підсистемами. Цільовий підхід до оцінки спрямований на визначення відповідності результатів використання елементів ресурсного потенціалу поставленим цілям діяльності підприємства. Синергетичний підхід дає змогу розглядати ресурсний потенціал не як просту суму ресурсів, а як відображення можливості їх сукупного використання. Бенчмаркінговий підхід дає можливість порівняти власні результати використання ресурсного потенціалу з найкращим досвідом інших підприємств галузі. За

ресурсного підходу до оцінки ефективності необхідно порівнювати отриманий від використання ресурсного потенціалу результат із витратами на досягнення цього результату [2, с. 70].

Методи оцінки потенціалу підприємств розподіляють за напрямом формування інформаційної бази, за способом відображення кінцевих результатів, за способом виконання та за необхідністю врахування динаміки процесів (табл. 1) [3; 4 с. 25].

Концепція вартісної оцінки є найбільш універсальною і методично обґрунтованою, тому що враховує всі необхідні вимоги до потенціалу як об'єкту оцінки, а саме: 1) комплексність, що виявляється в сукупності взаємозалежних елементів і синергетичного ефекту від їхньої взаємодії; 2) поточні та майбутні результати, пов'язані з його реалізацією; 3) поточний стан і перспективи розвитку зовнішнього середовища. Вихідною передумовою вартісної оцінки є те, що підприємство як об'єкт, що характеризується певним рівнем потенціалу, може бути джерелом доходу й об'єктом ринкової угоди, тобто власник підприємства має право продати його, закласти, застрахувати. Таким чином, підприємство виступає товаром з усіма характерними для нього властивостями: корисністю для покупця, що виявляється в користуванні та відповідає задоволенню потреби в одержанні доходів. Якщо потенціал підприємства не становить цінності і, отже, підприємство не приносить дохід власнику, воно втрачає для нього свою корисність і підлягає продажу. Водночас якщо хтось інший бачить нові способи його використання і реалізації сформованого потенціалу, то підприємство стає товаром, витратами на створення (формування). Дана властивість означає, що одержання доходу, формування альтернативного бізнесу, нового підприємства супроводжуються певними витратами [5, с. 57-58].

Основними принципами, за якими проводиться оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, є принципи узгодженості, системності, оптимальності, варіантності, адекватності, комплексності та ефективності процесу оцінювання. Принцип узгодженості оцінювання потенціалу підприємства визначає обов'язковість взаємозв'язку етапів проведення оцінювання, співставлення показників, що визначаються в процесі,

Таблиця 1

Методи оцінки потенціалу підприємств

Найменування методу	Характеристика
За напрямом формування інформаційної бази	
Критеріальні методи	характеризуються тим, що інформаційна база аналізу формується на основі звітної або планової документації підприємства
Експертні методи	переважно базуються на стохастичних даних за оцінкою експертів, широко використовуються для аналізу можливостей конкурентів
За способом відображення кінцевих результатів	
Графічні методи	забезпечують наочність сприйняття кінцевих результатів оцінки, інтерпретованих у графічних об'єктах
Математичні методи	базуються на певних алгоритмах розрахунку показників, уміщують моделювання за факторами виробництва та реалізації продукції
Методи логічного аналізу	є алгоритмізованими методами, які базуються на логічних посилках та висновках
За способом виконання	
Індикаторні методи	система індикаторів, яка лежить в основі будь-якого індикаторного метода, ґрунтується за напрямами аналізу (індикатор використання ресурсів, праці, місткості ринку)
Матричні методи	дають змогу підходити до аналізу найбільш системно, упорядковуючи як складові елементи системи, так і взаємозв'язки між ними
За необхідністю врахування динаміки процесів	
Статичні методи	дають можливість оцінити лише фактичний стан показників без урахування впливу минулих періодів та визначення найбільш вірогідного розвитку цієї системи в майбутньому
Методи стратегічного аналізу	базуються переважно на створенні динамічних моделей процесів

та отриманих даних рівня ресурсно-фінансового потенціалу. Принцип системності означає, що під час проведення оцінки потенціалу варто брати до уваги складність та взаємозв'язки даної системи. За принципом оптимальності управлінським персоналом, що проводить оцінку потенціалу, повинна надаватися перевага використання даних, які більш повно можуть відобразити потенціал підприємства. Принцип адекватності визначає, що оцінювання потенціалу проводиться відповідно до реальних умов функціонування підприємства та впливу на нього внутрішніх та зовнішніх чинників. Принцип комплексності означає обов'язкове врахування взаємозалежності елементів фінансово-ресурсного потенціалу [6, с. 507-508; 7, с. 81].

Беручи загалом усі наукові праці з проблематики визначення ефективності управління потенціалом окремих підприємств чи соціально-економічних систем різних рівнів, можна розділити на чотири загальні групи (залежно від їхнього базового критерію): ресурсні (витратні); відносні (порівняльні); цільові (результатні); суб'єктивно-об'єктивізовані (експертні). Найоб'єктивнішим та найадекватнішим критерієм оцінки потенціалу підприємств є їх ринкова вартість. Таким чином, базисом управління потенціалом підприємства за вартісними критеріями слід уважати максимізацію вартості підприємства на ринку. Будь-яку вартість можна розглядати з позицій колишніх, сучасних та майбутніх результатів з урахуванням того, що розширене відтворення можливе тільки тоді, коли в грошовому еквіваленті отримані результати покривають понесені для їх досягнення витрати. Враховуючи причинно-наслідковий зв'язок та методологічну нерозривність цих категорій, зазначимо, що кожна з них має рівносильну ціноутворювальну функцію в практиці оцінки земельних ділянок, будівель і споруд. Інакше кажучи, залежно від умов розв'язання конкретного практичного завдання вартість об'єкта нерухомості чи земельної ділянки формується або колишніми витратами на створення (упорядкування) об'єкта, або вартістю сучасних чи майбутніх грошових потоків, очікуваних від його використання. Класифікацію методів визначення ефективності управління на основі розрахунку вартості потенціалу можна провести відповідно до різних ознак залежно від типів зв'язків ресурсів, процесів та отриманих результатів. Якщо аналіз вартості проводиться з позицій ефективності понесення витрат на створення об'єкта чи упорядкування земельного масиву, то очевидно, що вартість об'єкта оцінюється постфактум. Коли враховується тільки теперішня ситуація, яка склалася на ринку (у певному регіоні), то можна казати про поточний аналіз вартості об'єктів. У тому разі коли визначають майбутню корисність від господарського використання об'єкта, тобто обчислюють розмір чистого потоку капіталу, що буде отриманий інвестором-власником від експлуатації земельної ділянки, будівлі чи споруди, очевидно, що можлива вартість об'єкта розраховується аналітиком апріорно. Відповідно до цього, з усієї різноманітності методів визначення вартості потенціалу виокремлюють три традиційні підходи: витратний, порівняльний та результатний (дохідний) [8, с. 63-64].

Завдання оцінки потенціалу підприємства є особливо актуальним для України. Наявність значних за масштабом виробничих потужностей, унікального обладнання і фахівців у сполученні зі слабким знанням ринку і жорстокістю конкуренції дає змогу говорити про те, що підприємства реального сектору слабо використовують свій потенціал. Це виража-

ється в скороченні обсягів продажів, масштабів діяльності, трудових колективів. У результаті підприємства не тільки не контролюють свою нішу на ринку, а й поступово погіршують ринкові позиції: скорочується ніша вільного проникнення, виникають і підсилюються труднощі з продовженням основної діяльності. Очевидно, що потрібен новий підхід до оцінки й управління потенціалом підприємства. Потенціал підприємства найчастіше розкривається через сукупність характеристик: реальні можливості, обсяг ресурсів і резервів, здатність до використання потенціалу, рівень і результати його реалізації. Очевидно, що першу і третю характеристики важко оцінити в абсолютних значеннях, а інші можуть бути зведені до оцінки результативності й ефективності [7, с. 82].

Графоаналітичний метод оцінки потенціалу підприємства дає змогу визначити фактично використаний потенціал підприємства, тобто міру розвитку та необхідний потенціал, щоб стати лідером. Ураховуючи, що підприємство діє в конкурентних умовах господарювання, графоаналітичний метод оцінювання дає можливість системно встановити кількісні та якісні зв'язки між окремими показниками, рівень їх динаміки та конкурентоспроможності порівняно з іншими підприємствами й, таким чином, обґрунтувати та своєчасно реалізувати управлінські рішення щодо підвищення потенціалу як у цілому, так і за їх видами [9, с. 64].

Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу дають змогу визначити, чи володіє підприємство достатніми силами і ресурсами, які мають вирішальне значення для досягнення стратегічних цілей та можливих меж функціонування у майбутньому виходячи з прогнозованих умов зовнішнього середовища. Під час аналізу й оцінки стратегічного потенціалу підприємства використовують методики, які ґрунтуються на аналізі зовнішнього і внутрішнього середовища, теорії конкурентних переваг, конкурентоспроможності товару, концепції життєвого циклу. Методики оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу здебільшого акцентують увагу на якісних, змістовних аспектах, кількісним же параметрам приділяється недостатня увага. Отже, для об'єктивізації оціночних параметрів стратегічного потенціалу варто застосовувати інтегральну оцінку [10, с. 111].

Висновки. Здійснивши аналіз науково-методичних підходів до оцінки рівня ресурсно-фінансового потенціалу підприємств промисловості, можна дійти висновку про відсутність єдиної методології даного процесу. Кожне підприємство, базуючись на особливостях діяльності, умовах ведення бізнесу, виокремлених стратегічних орієнтирах та рівні впливу чинників зовнішнього середовища, повинно займатися розробленням дієвої системи оцінюючих показників та етапів оцінки, яка принесе найбільший рівень ефективності, дасть змогу отримати достовірні результати. Зважаючи на інтенсивність зміни умов господарювання підприємств, питання щодо розроблення дієвих методичних підходів до оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу потребують подальших досліджень із змістовним обґрунтуванням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посіб.] / А.Л. Сабадірьова [та ін.]. – Одеса: Ротапринт, 2013. – 343 с.
2. Кінаш І.А. Показники ефективності використання складових ресурсного потенціалу в умовах переробного підприємства / І.А. Кінаш // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 14. – Ч. 1. – С. 68-71.

3. Бачевський Б.С. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посіб.] / Б.С. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
4. Мармуль Л. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств / Л. Мармуль, О. Лугова // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 24-26.
5. Ковалевська А.В. Конспект лекцій із дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» (для студентів 4-го курсу заочної форми навчання галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво», напряму підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства») / А.В. Ковалевська, В.Г. Федорова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 131 с.
6. Смольнякова Н.М. Принципи та методичні підходи до оцінки економічного потенціалу підприємства / Н.М. Смольнякова, А.М. Волосов // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009. – Вип. 1(1). – С. 505-514.
7. Сак К.В. Теоретичні підходи щодо оцінювання економічного потенціалу підприємства / К.В. Сак // Молодий вчений. – 2015. – № 5(2). – С. 80-83.
8. Кулакова С.Ю. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посіб. для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»] / С.Ю. Кулакова, І.В. Міняйленко. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 214 с.
9. Дибленко В.І. Оцінка потенціалу промислового підприємства графоаналітичним методом / В.І. Дибленко, О.О. Шевченко, О.Г. Шпичак // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2010. – № 5. – Т. 5. – С. 60-65.
10. Ладонько Л.С. Стратегічний потенціал підприємства: формування та оцінка / Л.С. Ладонько, М.В. Ганжа // Науковий вісник Полісся. – 2015. – Вип. 2. – С. 109-114. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2015_2_19.

УДК 631.173:339.13

Михайлов М.Г.
кандидат технічних наук, докторант
Інституту аграрної економіки

ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ХМЕЛЕПІДПРИЄМСТВ НА КЛАСТЕРНІЙ ОСНОВІ

Одним із напрямів розвитку інтеграції на базі хмелярського господарства є створення науково-виробничого хмелярського кластера на матеріально-технічній базі виробничо-фінансового холдингу. Це сприятиме оптимізації соціально-економічних, організаційних та технологічних процесів, що дасть можливість підвищити ефективність вертикально-інтегрованого формування. У результаті буде створено умови для більш повного і стабільного завантаження виробничих потужностей підприємств, які займаються зберіганням та переробкою хмелепродукції.

Ключові слова: хмелярське підприємство, матеріально-технічна база, економічна ефективність, модернізація, інноваційно-інвестиційний розвиток, хмелярський кластер.

Михайлов Н.Г. ФОРМИРОВАНИЕ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ ХМЕЛЕПРЕДПРИЯТИЙ НА КЛАСТЕРНОЙ ОСНОВЕ

Одним из направлений развития интеграции на базе хмелеводческого хозяйства является создание научно-производственного хмелеводческого кластера на материально-технической базе производственно-финансового холдинга. Это будет способствовать оптимизации социально-экономических, организационных и технологических процессов, что позволит повысить эффективность вертикально-интегрированного формирования. В результате будут созданы условия для более полной и стабильной загрузки производственных мощностей предприятий, занимающихся хранением и переработкой хмелепродукции.

Ключевые слова: хмелеводческое предприятие, материально-техническая база, экономическая эффективность, модернизация, инновационно-инвестиционное развитие, хмелеводческий кластер.

Myhaulov M.G. FORMATION OF THE MATERIAL AND TECHNICAL BASE OF HOP-ENTERPRISES ON A CLUSTER BASIS

One of the directions of the development of integration on the basis of the honeycomb economy is the creation of a scientific and production hump cluster on the material and technical base of the production and financial holding. This will help to optimize socio-economic, organizational and technological processes, which will enable to increase the efficiency of vertically-integrated formation. As a result, conditions will be created for a more complete and stable loading of production capacities of enterprises that are engaged in storage and processing of hops.

Keywords: hmelaryar enterprise, material and technical base, economic efficiency, modernization, innovation and investment development, hermelware cluster.

Постановка проблеми. Хмелярство – важлива галузь сільського господарства, яка потенційно може забезпечити сільськогосподарським товаровиробникам значні доходи від реалізації хмелепродукції та її використання у пивоварінні, медицині, парфумерії, харчовій та інших галузях промисловості. Більше того – в Європі вона вважається однією з найбільш прибуткових галузей рослинництва. Тільки пивоварна промисловість України сьогодні потребує більше ніж 6,0 тис. т хмелепродукції вартістю понад 1,5 млрд. грн. І тим дивовижніше на цьому фоні виглядає занепад українського виробництва цієї культури, яке, крім того, ще й має статус дотаційного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методологічною основою формування матеріально-технічної бази хмелепідприємств на кластерній основі та організації матеріально-технічної бази хмелярства є основні положення, викладені в роботах вітчизняних та зарубіжних фахівців, таких як: М.І. Герун, Я. Дворнікевич, М.П. Дідківський, О.В. Захарчук, М.М. Ільчук, В.Б. Ковалюк, Р.І. Рудик, М.М. Могилова, А.В. Проценко, Т.Ю. Приймачук, З. Самон, Ю.І. Савченко та ін.

Мета статті полягає у визначенні кінцевого економічного результату на основі поетапного врахування ефектів для науково-виробничого кластера хмелярських підприємств із використанням передових тех-